

DAODEJING

Laozi

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Daodejing

Kniha o Cestě a Síle

Laozi

Přeložil Oldřich Král

Znění tohoto textu vychází z díla [Kniha o cestě a síle](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Galerie Zdeněk Sklenář v Praze v roce 2013. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Laozi: Daodejing), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 16. 4. 2021.

OBSAH

Předmluva.....	8
KNIHA PRVNÍ.....	15
1.....	16
2.....	17
3.....	18
4.....	19
5.....	20
6.....	21
7.....	22
8.....	23
9.....	24
10.....	25
11.....	26
12.....	27
13.....	28
14.....	29
15.....	30
16.....	31
17.....	32
18.....	33
19.....	34
20.....	35
21.....	36
22.....	37
23.....	38
24.....	39
25.....	40
26.....	41
27.....	42
28.....	43

29	44
30	45
31	46
32	47
33	48
34	49
35	50
36	51
37	52
KNIHA DRUHÁ	53
38	54
39	55
40	56
41	57
42	58
43	59
44	60
45	61
46	62
47	63
48	64
49	65
50	66
51	67
52	68
53	69
54	70
55	71
56	72
57	73
58	74
59	75

60	76
61	77
62	78
63	79
64	80
65	81
66	82
67	83
68	84
69	85
70	86
71	87
72	88
73	89
74	90
75	91
76	92
77	93
78	94
79	95
80	96
81	97

Předmluva

Raný taoismus známe ze dvou textových souborů, *Laozi* a *Zhuangzi*, oba nejistého vzniku a nejasného vztahu obou autorských protagonistů k oběma textovým příběhům, ve všech jeho proměnách.

Text *Zhuangzi* jsou vlastně tři knihy, *Vnitřní kapitoly* (kap. 1–7), *Vnější kapitoly* (kap. 8–22) a *Různé kapitoly* (kap. 23–33); text *Laozi* (*Dao de jing*) jsou dvě knihy, *První kniha Dao* (kap. 1–37) a *Druhá kniha De* (kap. 38–81). První kniha *Laozi* má 37 kapitol věnovaných Cestě Dao, druhá má 44 kapitol věnovaných Síle De. Podle R. G. Henrickse byla suma jedenaosmdesáti kapitol až kolem roku 50 před naším letopočtem nastavena do počtu, který představoval magický násobek dvou silných (yangových) devítek.

Mezi oběma hlavními raně taoistickými texty je na první pohled jeden zásadní rozdíl. Zatímco *Spisy Mistra Zhuanga* výpověďmi o Mistru Zhuangovi nešetří, o Starém Mistrovi nepadne v *Laozim* ani slovo. Zatímco Mistr Zhuang je současně vypravěčem i hrdinou, „jeho“ knihu zalidňují žáci, přátelé i nepřátelé a svět se tu předvádí jako veliká hra příběhů a promluv z jedné velké fiktivní metafory jedinečné nejen rukopisem, ale i fantazií, kolem Starého Mistra prázdno, žádní žáci, Mistr mluví z prázdna do prázdna, jemu připsaná kniha je do sebe uzavřená lyrická integrála světa, on sám od přirozenosti anonym jako jeho žáci.

Starý Mistr je čistá idea a ideálním autorem ideje může být jen legenda. Takovou legendu usebral kolem roku 100 před naším letopočtem velký hanský historiograf Sima Qian. Podle jeho *Zápisů* byl řečený Starý Mistr, rodák z jihočínského státu Chu v povodí Velké řeky (Yangzi), nositelem rodového jména Li a dvou osobních jmen Er a Dan; prý hlavní knihovník a správce archivu na dvoře vzdáleného severnějšího státu Zhou, v jednom z historicky významných

„hlavních měst“ v povodí jiné „velké řeky“ (Žluté řeky), ve městě Luoyang v dnešní provincii Henan.

Z toho plyne, že i Starý Mistr patřil k té vrstvě stěhovavých intelektuálů, která v neklidné a místy dramatické době 6. až 3. století před naším letopočtem vyprodukovala několik generací filosofů reprezentujících to, čemu o něco později začali říkat Sto škol. Podle téže pověsti v Luoyangu toho muže vyhledal a navštívil Konfucius (551–479), aby se ho vyptal na jeho mínění ohledně pro něj, pro Konfucia, tak důležitého politického a ontologického fenoménu, jako byly rodové a státní obřady; jemu samotnému byly tou nejpřirozenější, možná jedinou, oporou a zárukou lidského řádu. Z toho mála, co se dozvěděl, byl otřesen. Prý viděl draka.

Podle pověsti nedlouho po tomto setkání Starý Mistr definitivně nahlédl nezadržitelný úpadek dynastie vládců státu Zhou, opustil jejich sídelní město a vydal se sám a sám na západ k Soutěskám, kde ho zadržel Strážce Soutěsek a sdělil mu, že než opustí jejich Podnebesí, má sepsat cosi, do čeho uloží své učení, svůj vzkaz těm, které opouští. Tak se i stalo. Starý Mistr podle legendy sepsal text o pěti tisících znacích, a to v těch dvou knihách, v nichž vyložil své učení o Cestě Dao a Síle De; pak už nikým nezdržován odešel/odejel neznámo kam.

Legenda, která přes všechny pochybnosti, jež nepokrytě sdílel už velký historiograf, nepřestala nikdy žít; přinejmenším jako apokryfní metafora o vlastně nedobrovolném zrodu jednoho textu jako magické formulí Mistrova vzkazu a odcházení, v níž přece zajít nejdál neznamená nic jiného než se vracet (*Laozi*, 25) a rovná slova vypadají jako zvrácená (*Laozi*, 78).

Patos návratu byl v té době z pochopitelných důvodů blízký všem, jenom si ho každý představoval jinak. Na návratu ke starší zhouské tradici založil své učení Konfucius, příznačně jako rodák z nepřítliš mocného, ale autoritou zhouské tradice podporovaného státu Lu na území dnešní severovýchodní provincie Shandong. Konfucius

měl poměrně pevný okruh žáků, kteří sdíleli a hlavně dále šířili jeho víru ve zlatou střední cestu nazpátek k pořádkům a hodnotám raných Zhouů jako tomu humanitnímu ideálu, který systematicky bazíroval na etické a politické extenzi hierarchicky uspořádaných rodinných vztahů ve jménu Předků a jejich Nebe.

Taoismus představoval radikálně jiný návrat, ve svém jiném hledání ideálního věku šel dál, obraceje se k úsvitu čínského mýtu, za horizont dějin a písma v živé vzpomínce na ztracenou neolitickou prostotu a politickou nevinnost. Jimi relativizoval všechny normy a klišé lidských vztahů, protože ani zákony kosmu nebral jako zvenčí uviděné, jemu zjevené, ale nahlížel je jako něco, v čem prostě jsme a co neustále tvoříme tím, jak v tom jsme. Ranému taoismu byli ideálními vládci jen ti moudří, sotva viditelní ne-vládci, nic neznásilňující, všechno respektující v tom daném prostředí, ve kterém nic nejde zařídit, v tom prastavu všeho se vším, v tom pravztahu všech ke všem. Taoismus s odkazem na ty staré vládce nevládce ponoukal ty stávající i přicházející vládce nemrhat silami na vymáhání smyšlených morálních závazků a spravedlivých povinností a s odkazem na ty staré nabádal ty nové žít po proudu a přirozenosti věcí, brát bez násilí věci, jak jsou a jak jedině trvají v tom nevýslovném, v tom nedefinovatelném toku myslí nemyslí a řeči neřeči, jenž v očích oponentů odjakživa zaváněl mysticismem a kvietismem, i když ve skutečnosti to bylo odjakživa jen o vodě a proudu, jen o temnotě a skrytosti, jen o údolí a o hlubině, jen o samičce a o mateřství, jen o dítěti, než se prvně rozesměje. Protože tam a jenom tam, kde se otevřeme věcem samým, vyvstává z holé nezbytnosti pravá řeč a v ní se ke slovu dostává to, co je za slovem a nad ním. A tak jsme u dalšího aspektu návratů Starého Mistra, u jeho řečového aspektu zakořeněného v rétorické formuli tradičních obětí předkům, v tradici komunitních a státních rituálů, v tom sugestivním řečovém prostředí, ze kterého se odvíjel modus čínské archaické poezie jako modus vivendi rytmických promluv,

písní a gest, metra a rýmu, onomatopoií, paradoxů, oxymóronů, aliterací, eufonií a eufonických binomií, významotvorných paralel, opakování a změn. Vše tu už bylo, od otázek a odpovědí na věšebných kostech, od nápisů na bronzích až k té kvintesenci řečového gesta ve verších *Knihy písní*. Řečová gesta nebyla výsadou poezie a ritu. Podobná gesta se dochovala v rétorických výkonech, jak je zaznamenala klasická *Knihy listin*, táž rétorická gesta se výrazným způsobem zapsala do základů *Knihy proměn* (Yijing).

To bylo to řečové prostředí, ve kterém vznikaly nejrůznější verze té promluvy, které říkáme *Laozi*. To bylo to rétorické arché, jež představovalo poetické minimum, které každý knihovník a archivář musel znát. A některý je i geniálně ovládal. Jako například ten zhouský Li Er. Bez toho by se nezrodila ta nezaměnitelná poetická dikce už provždy patřící k té formuli patosu, kterou rozehrál Starý Mistr svým prvním souvětím „*Dao ke dao, fei chang doo...*“ („Dao, co se dá povědět, už není to Dao...“), v jehož paradoxní dvojznačnosti znaku *dao* (cesta a jít, ale také řeč a povědět) byl nejspíš vědomý ironický odkaz k první sloce 46. písně *Knihy písní*, kde se zpívá:

Zed' má bodláčí,
co se vymést nedá!
Co se uvnitř řekne,
povědět se nedá!...

Jak nedávno uzavřel nad jiné povoláný Martin Kern v *Cambridge History of Chinese Literature*: „To speak in poetry was to speak with truth and authority.“ Jinými slovy, to poetické řečové gesto nebyl ornament, byl to přirozený aspekt hlubší pravdy a vyšší autority, *le mot juste*.

A překladatel by to měl respektovat. Má-li být překlad co možná diskrétním způsobem čtení (a ne výpravným převyprávěním smyslu), má-li podržet i tu niternou poetickou dikci originálu, jehož

estetická forma zůstane tou zprávou, která nezrazuje, která zůstává tou nikdy nekončící kulturní pamětí.

Z potřeby vyrovnat se s promluvou *Laoziho* jako se součástí té kulturní paměti, kterou jsem živil *Knihou mlčení* na konci šedesátých let, postupně vznikal můj první překlad *Laoziho*. Nejprve pod vynuceným náhradním titulem *Tao – texty staré Číny* jej vydal Československý spisovatel v Praze 1971; v napravené reedici po více než dvaceti letech pak Mladá fronta (Praha 1994).

Další verze mého *Laoziho* byla příspěvkem k bibliofilským svazkům Milana Grygara, kterými Galerie Zdeněk Sklenář zahájila svou řadu *Český Laozi*, navazující na můj jiný, nikdy neuskutečněný odeonovský projekt „Českého Tao-te-t'ingu“. Mezitím jsem přeložil *Sen v červeném domě* a pár dalších odstavců z čínské spirituální a básnické zkušenosti. Všechna má čtení a překládání z toho čínského literárního korpusu byla vlastně motivována potřebou něco si ověřit, někdy úplněji a lépe, jindy možná jen jinak přečíst. Tak znovu a znovu vyjít po smyslu toho plynutí. A tak konzistentněji si sáhnout a snad i hlouběji dosáhnout na jedinečnost těch textů i kontextů.

Je stále víc důvodů vědět víc o druhých, je stále víc důvodů pro to zkoušet těm druhým rozumět. Literární a filosofický překlad je přitom zvláštní způsob poznání, je to mezní způsob čtení, které nechává stopy našich různočtení, stopy, po nichž můžeme vždy znovu vyjít a číst a slyšet na pomezí kultur ty jiné hlasy jiných písem.

Respektuji *Laoziho*, jak ho po dvě tisíciletí znali a četli ti, kdo mne zajímali a zajímají. Cením si nejnovějších nálezů starších opisů dokládajících existenci textové řady, v níž se napříč různými vrstvami času formoval textový fenomén zvaný *Laozi*. Se zájmem sleduji filologické konstrukce zkoušející se dobrat čehosi, co bychom mohli pojmenovat Pre-Laozi. I když je pravda, že to, co se na počátku zdálo být vítaným obohacením usnadňujícím interpretaci význačných, možná porušených míst, stalo se občas černou

můrou neinvazivního čtení a diskrétního překládání. Starý Mistr se ve své otevřenosti a pluralitě vždy vystavoval nejméně trojímu přečtení – jako poradní pojednání politologické, jako metafyzický text ontologický, jako náboženský traktát mystický. Každé jedno z takových přečtení bylo vždycky jednostranné, pro každé z nich byl důvod. Jenže po každém takovém přečtení následovalo další čtení. Klasická čínská hermeneutická tradice tomu nahrávala. Čtení tam nikdy nebylo dokonavé. Po dvě tisíciletí „přijímaný“ text byl nejnověji vystaven kritice jako nepovedený pohrobek toho „opravdového“ *Laoziho*, ale stejně tak ani žádná z těch starších, ještě starších až nejstarších verzí nikdy nezíská statut toho „posledního originálu“. Každá zůstane jen dalším vítaným hostem do té naší, doufám, věčně živé čtenářské sešlosti. Na problém zadělal kdo jiný než Starý Mistr sám. Tou svou bytostnou trojjediností vnímání řádu kosmického, lidského a politického. Svou moudrostí.

Překladatel by měl respektovat niternou hloubku této moudrosti, i s její dikcí. Překladatel diskrétního čtení by se neměl vzdávat svých přirozených spojenců, svého jazyka a svého čtenáře. Rezignuje-li na možnosti českého jazyka a na důvěru v českého čtenáře, je to špatně; a dělá chybu, když ve snaze o co nejúplnější a nejsrozumitelnější výměr sdělení dopoví všechno, co myslí, že ví. Ta tam je pak ta původní významová otevřenost originálu, to tam je to původní dramatické dění smyslu, i s jejich moudrostí. *Laozi* byl především moudrý. Jenže – jak si posteskl jeden ze čtenářů Starého Mistra, moudrý modernista Thomas S. Eliot – kam se poděla naše moudrost pro samé poznání, kam se poděje naše poznání pro samou informaci?

Jinými slovy, oč tu běží, o místo pro slova za slovem, pro tvary bez tvaru, pro to všechno, bez čeho *Laozi* není ten neotesaný samorost, ke kterému se tak rád hlásil.

Jeho promluva zůstane nezaměnitelným útvarem v krajině čínské řečovosti stejně jako jeho výpověď patří do krajiny lidského

myšlení. Jedno bez druhého nežije. Jen spoluvytvářejí ten jedinečný, nezapomenutelný prostor k vidění; ten prostor k návratu.

Jeden takový návrat mi nabídl v roce 2010 bibelot malíře Jana Mertvy a grafičky Lenky Jasanské. Po četných peripetiích zkoušení jsem v souznění s Mertovým dokonale oproštěným malířským gestem zrušil ty podle mne jenom pomocné kaskády lámaných period a v důvěře v ten původní niterný rytmus řeči jsem svedl proud laoziovské řeči do původních souvislých jednaosmdesáti promluv v naději, že tak možná, snad, dám i v českém překladu plnější průchod synergii původního pohybu řeči/myšlenky.

A Janu Mertovi, který výtvarně doprovodil a jako celek koncipoval i tuto „kapesní“ verzi českého Laoziho, tuto svou verzi s úctou a vděčností věnuji.

Oldřich Král
V LÁSENICI, 13. 7. 2013

KNIHA PRVNÍ

1

Dao, co se dá povědět, už není to Dao.
Jméno, co se dá jmenovat, už není to jméno.
Bezejmenné je počátkem Nebe a Země,
pojmenované je Matkou všech věcí. Nahlédnem
do jeho tajemství, když o ně nestojíme, zhlédnem
jen jeho vnějšek, když se po něm pídíme.
To obojí ze stejného vychází, leč různě se nazývá.
Shodně je nazvem hlubinou prvopočátku.
Tento prvopočátek prvopočátku je bránou
k veškerým tajemstvím.

2

Jakmile všichni v Podnebesí uznali, co činí krásné krásným, byla tu ošklivost. Jakmile všichni uznali, co činí dobré dobrým, byla tu špatnost. Tak jako se vzájemně rodí bytí a nebytí, těžké se snadným se doplňují, dlouhé s krátkým se srovnávají, vysoké s nízkým se k sobě vztahují, zvuky a tóny se k sobě druží, co napřed, co potom se následují. Tak se světec oddává dílu nečinnosti, hlásá učení beze slov, cokoli desetitisíce věcí činí, neodvrací se od nich, dává jim žít, ale nevlastní je, pomáhá jim, ale nedrží se jich. Protože se jich nedržel, nepřijde o ně.

3

Nepovyšujte moudřejší, lidé nebudou mít
o co soupeřit, neceňte si tolik těžko dostupného zboží,
lidé se nedají na lup, nerozhlížejte se pořád,
co byste ještě mohli chtít, nezanesete do lidských
myslí zmatek. Spravování světců vypadalo tak:
vyprazdňovali mysli a plnili břichy, oslabovali chtění
a posilovali kosti. Tak zpravidla udržovali lid
bez poznání, v nevědomosti a bez žádosti,
takže se ani ti vědoucí neodvážili zasahovat.
Konali, aniž do čehokoli zasahovali,
a tak nezůstávalo nic, co by nespravili.

4

Cesta Dao je nádoba prázdná, užívá se,
aniž by potřebovala plnit. Přehluboká, jako by byla
otcem desetitisíce věcí. Otupí ostré, rozváže
spletené, zmírní světlo, splyne s prachem.
Širá, jako by věčně jsoucí! Nevím, či je to syn,
ale jeví se být tím, co předcházelo Nejvyššímu!

5

Nebe a Země nemají takzvaný vztah k lidem,
desetitisíce věcí jsou jim jen věchtovými psy.
Ani světci nemají takzvaný vztah k lidem,
a tak jim je všechen lid jen smečkou věchtových psů.
Není snad ten prostor mezi Nebem a Zemí
jakýmsi měchem? Prázdný nesplaskne,
ale když se rozpohybuje, víc a víc z něj vychází.
Kdo moc mluví, musí počítat s tím,
že se kolikrát vyčerpá, udělal by lépe,
kdyby si uchovával, co má v sobě.

6

Magický duch údolu neumírá, tomu se říká
tajemná samička. Brána tajemné samičky,
tomu se říká kořeny Nebe a Země.

Je tu jakoby nepřetržitě, v užití bez ustání.

7

Nebe je neskonalé, Země věčně trvá,
Nebe a Země jsou proto neskonalé a věčné,
jak nežijí pro sebe samé, odtud ta schopnost
dlouhého života. Tak se i světci stavějí dozadu,
a přitom jsou vpředu, staví se mimo,
a přitom jsou stále zde. Není to právě tím,
že neměli žádný osobní zájem?
A tak mohli svou osobitost naplnit!

8

Nejlepší je být jako voda. Voda ve své dokonalosti prospívá všemu, aniž s čím zápolí, a přebývá i tam, kde je to všem protivné, je nejbližší Cestě Dao. Dokonalost bytu je v půdě, dokonalost mysli je v hlubokosti, dokonalost spojení je v lidskosti, dokonalost řeči je v důvěryhodnosti, dokonalost vlády je ve spravování, dokonalost jednání je ve schopnosti, dokonalost vycházení je ve včasnosti. Jen ten, kdo nezápolí, nechybje.

9

Vrchovatě naplňujeme to, co držíme,
ač bylo by lépe to nechat být! Brousíme
špice, přestože je neuchováme dlouho ostré.
Plníme domy zlatem a drahokamy, přestože nám
je nikdo neuhlídá. Kdo je tak zámožný,
a ještě se svým postavením pyšní, přivolává
na sebe pohromu. Dílo dovršit, a sám odejít,
taková je Cesta Nebe!

10

Vezmi duši ying i duši po a obejmi jimi
všechno v jediném, dokážeš zůstat sám sebou?
Vezmi dech a učiň jej vláčným, dokážeš zůstat
jako dítě? Očisti to tajemné zrcadlo, dokážeš
zůstat bez poskvrny? Budeš milovat lid a dobře
spravovat zemi, dokážeš zůstat neznámý?
Nech nebeské brány otvírat se a zavírat,
dokážeš zůstat samičkou? Porozumíš všemu
do všech čtyř koutů světa, dokážeš se zdržet
zasahování? Dáš život a budeš jej živit, dáš život
a nebudeš jej vlastnit. Pomáhat a nedržet,
jít v čele a neřídit, tomu se říká tajemná Síla De!

11

Třicet paprsků skládá kolo, ale teprve to nic mezi nimi přivodí smysl a účel kola. Hrnčíř hněte hlínu, aby vyrobil nádobu, ale teprve to nic v ní přivodí smysl a účel nádoby. Tešeme dveře a okenice, abychom zbudovali dům, ale teprve to nic v něm přivodí smysl a účel domu. Tak to, co tu je, představuje zisk a využití, tak to, co vlastně ani není, představuje pravý účel a smysl věci.

12

Patero barev zaslepuje oko člověka,
patero tónů ohlušuje ucho člověka,
patero chutí otupuje ústa člověka,
štvance a lovy poblázní srdce člověka,
těžko dostupné zboží pokrývá činy člověka.
Proto se světec věnuje útrobám, nikoli očím.
Tak jedno opouští, aby získal to druhé.

13

Lidé jsou u vytržení stejně z přízně jako z nepřízně, i v nejvyšším postavení trpí, jako by je bolelo celé tělo. Co znamená, že jsou lidé u vytržení stejně nad přízní jako nepřízní? Přízeň se prokazuje těm dole, ti z nich, kdo jí právě dosáhli, jsou celí u vytržení, a ti, kdo ji ztratili, jsou stejně u vytržení. Proto se říká, že lidé jsou u vytržení stejně z přízně jako nepřízně. Co však znamená, že i v nejvyšším postavení trpí, jako by je bolelo celé tělo? Naše utrpení vychází z toho, že máme tělo. Kdybychom je neměli, čím bychom asi měli trpět? Z té příčiny tomu, kdo si cení Podnebesí jako svého těla, může být Podnebesí svěřeno do rukou; tomu, kdo miluje Podnebesí jako své tělo, může být Podnebesí svěřeno do rukou.

14

Hledíte na ně a nevidíte je, tomu se říká nevýraznost. Nasloucháte mu a neslyšíte je, tomu se říká nezřetelnost. Saháte po něm a nenahmatáte je, tomu se říká nepatrnost. Těmi třemi vlastnostmi se vzpírá vymezení, a proto nám splývá v jediné. Tak svrchu nejasné, tak zdola netemné, do nekonečna se opakující, ach, to nepojmenovatelné, to vždy znovu se vracející k nebytí věcí: tomu se říká bez tvaru tvar, bez věci podoba, tomu se říká nejasné zdání. Jdeš mu naproti a nevidíš hlavu, jdeš za ním a nevidíš záda. Držíme se Cesty starověku, abychom ovládli to, co je teď, neboť poznáním počátků starověku se dobíráme toho, čemu se říká nit Cesty Dao.

15

Nejlepší správci starověku byli ti, kdo pronikli veškerá tajemství do nejnepatrnějších jemností, do hloubek, jež ani nejde pořádně poznat. A protože se to nedá pořádně poznat, nezbývá než se to pokusit připodobnit: obezřetný jako ten, kdo v zimě přechází řeku, podezřivý jako ten, kdo vidí nebezpečí na všech stranách, zdrženlivý jako vůči cizinci, uvolněný jako led, který má brzy roztát, prostý jako samorost, prostorný jako údolí, kalný jako zvířený proud. Kdo se kalný dokáže ztišit do čistoty, kdo se nehybný dokáže znovu dát do pohybu a zase žít. Ti, kdo toto ovládli, jsou lidé Cesty Dao, ti nepřejí svrchovaného naplnění. A právě proto, že jim nejde o takové naplnění, dokáží zůstat v skrytu a bez jakéhokoli obnovování vždy znovu uspět.

16

Spějte k nejzazší prázdnotě a vytrvejte
v naprostém klidu. Deset tisíc věcí najednou
začalo být a my toliko sledujeme, jak se vracejí.
Jakkoli rozkvetlá, každá se ke svým kořenům vrátí
a tomu návratu se říká klid a tomu klidu se říká
opakovat úděl, opakovat úděl, tomu se říká stálost,
pochopit stálost, tomu se říká prozíravost.
Kdo nepochopil stálost, ten si slepý přivodí neštěstí.
Kdo pochopil stálost, ten přijímá, kdo přijímá,
ten je všem otevřený, kdo je otevřený,
je královský, kdo je královský, je nebeský,
kdo je nebeský, je Dao, kdo je Dao, ten přetrvá,
do smrti mu nic nehrozí.

17

O tom nad všemi ti dole sotva vědí. S tím dalším
se cítí spřízněni a chválí jej. Toho ještě dalšího se bojí.
A tím úplně posledním opovrhují. Neboť tam,
kde nebylo důvěry dost, panuje nedůvěra.
Jako z veliké dálky sem vzácně doznívají slova,
dílo bylo vykonáno, věcem se daří.
A všechen lid si říká: Žijeme po svém.

18

Když se veliká Cesta Dao vytrácí, nastupuje
takzvaný vztah k lidem a spravedlnost,
do popředí se dostává chytrost a vzdělanost,
všechno veliký podvod. Když se začne rozpadat
harmonie šesti příbuzenských vztahů,
nastoupí princip synovské lásky a piety.
Když ve státě zavládne temno a chaos,
nastoupí loajalita a poddanost.

19

Odložíte-li moudrost a zbavíte se vědění,
stonásobně na tom vyzíská lid. Odložíte-li
takzvaný vztah k lidem a zbavíte se spravedlnosti,
z lidí se opět stanou oddaní a milující synové.
Odložíte-li obratnost a zbavíte se potřeby zisku,
přestane existovat loupež a hrabivost. Na tom
trojím je založena kultura, ale to nestačí.
Je třeba přidat něco, co k lidem patří:
vnější neokázalost a niternou prostotu,
méně osobních zájmů, ještě méně žádostí.

20

Ustaňte s učením a bude konec strastem!
Jak velký je rozdíl mezi souhlasem *wei*
a zápornou *ngo*? Jak jsou od sebe daleko
pochvala a pohana? Nedá se nebát toho,
čeho se druzí bojí. Ó, je to spoušť a konce
jí není! Davy se věčně usmívají, jako když
vedou býka k obětišti, jako když stoupají na
terasy k jarním slavnostem; jen já zůstávám
netečný jako dítě, jež dosud nedalo znamení,
jako novorozeně, které se dosud nerozesmálo.
Sem tam se potácím, sem tam, jako bych
ani neměl kam jít. Všichni mají víc než dost,
jen já jako bych všechno ztratil. Mám duši idiota,
tupou, tupou hlavu! Z ostatních lidí to zrovna
svítí, jen já mám v hlavě jakoby tmu. Všichni
ostatní čile zvidají, jen mně je trudno. Zmítán
a smýkán jako na moři, jako bych se neměl čeho
zachytit! Všichni ostatní mají k čemu být,
jen já jsem hloupý a k ničemu. Já jediný jsem
jiný než druzí, dáváje přednost té krmi,
kterou skýtá Matka!

21

Povaha mocné Síly De záleží v tom, jak sleduje Cestu Dao. Cesta Dao je přitom jakožto věc zcela nepostižitelná, zcela nezřetelná!
Ó, ty nepostižitelnosti, ó, ty nezřetelnosti, ve vás jsou všechny podoby! Ó, ty nezřetelnosti, ó, ty nepostižitelnosti, ve vás jsou všechny věci!
Ó, ty mlhavosti, ó, ty temnoto, ve vás je veškerá podstata! A je to podstata nanejvýš pravá a v ní je důvěryhodnost! Od starověku až po dnešek se to jméno neztratilo, aby provždy dosvědčilo počátek všech věcí. Odkud známe tu podobu počátku všech věcí? Přece odtud!

22

Dílčí se stává úplným, ohnuté se narovnává,
prázdné se naplňuje, zašlé se obnovuje,
čeho málo, to nabývá, čeho příliš, to ubývá.
Tak světec objímá všechno v jediném,
stávaje se světu vzorem, nestaví se na odiv,
a tak zůstává jasný, sám sobě si nepřítakává,
a tak zůstává zřetelný, nechvástá se,
a tak má úspěch, nechválí se, a tak vyniká,
nezápolí, a tak s ním nikdo v Podnebesí
ani nemůže zápolit. Takže to zřejmě nebyla
prázdňá slova, když staří říkali, že dílčí
se stává úplným? K opravdové úplnosti
stojí za to se vracet.

23

Málomluvnost je přirozená, vichřice po ránu také
nevydrží celé svítání, liják nikdy nevydrží celý den.
A přitom kdo je způsobuje? Nebe a Země!
A tak když ani samo Nebe a Země nedokáží nic
na dlouho, což teprve, jde-li o člověka!
Tak ti, kdo slouží Cestě Dao, ztotožní se
s Cestou Dao, ti, kdo mají Sílu De, ztotožní se
se Silou De. Tam, kde je ztrátí, ztotožní se
s touto ztrátou. Kdo se ztotožnil s Cestou Dao,
toho Cesta Dao radostně přivítá, kdo se ztotožnil
se Silou De, toho Síla De radostně přivítá.
Toho, kdo se ztotožnil se ztrátou, ztráta
radostně přivítá. Kde není důvěry,
tam je nedůvěra!

24

Kdo si stoupá na špičky, nestojí pevně, kdo se rozkračuje, daleko nejde. Kdo se sám v sobě zhlíží, stává se nejasným, kdo si sám sobě přitakává, nic neozřejmí, kdo sám sebe chválí, nic nedokáže, kdo je sám na sebe pyšný, nikoho nepřekoná. Jak se má k Cestě Dao: přes míru se krmí, nad míru se činí, některé věci a bytosti si oškliví. Kdo má Cestu Dao, ten na tom netrvá.

Co v nejasné změtenosti přesto úplné,
co předešlo zrodu Nebe i Země, tak tiché,
tak prázdné, tak samojediné stojí bez pohnutí,
pohybuje se v kruhu, aniž kdy zanikalo,
mocné být Matkou Podnebesí. A my,
nevědouce, jak to pojmenovat, označujeme
je Dao, a kdybychom je musili nějak
pojmenovat, já bych je nazval Velkost.
Neboť velkost znamená vycházet, vycházet
znamená jít dál a dál, neboť jít nejdál
znamená se vracet. Proto: Cesta Dao
je velkost, Nebe je velkost, Země je velkost,
i Král je velkost. Tak jsou na zemi čtyři velkosti,
vládce zaujímá místo jedné z nich. Tak se člověk
řídí zemí, země se řídí nebem, nebe se řídí
Cestou Dao, Cesta Dao se řídí sama sebou.

26

Těžké je kořen lehkého, klid je pánem vzrušení.
Z té příčiny se světec na pochodu celé dni
nevzdálí od vozu s nákladem, i s nejnádhernější
vyhlídkou před očima zůstane svobodný
a povznesený. Co s vládcem tisíce vozů,
kterému se zdá Podnebesí lehčím než on sám.
Tímto zlehčováním ztrácí kořeny, přespříliš
horlivý ztrácí vládu.

Dokonalý chodec nezanechává stop,
dokonalý řečník nedělá chyby, dokonalý počtář
neužívá počítadlo. Dokonalé uzavření je takové,
jež i bez zámků a bez závor se nedá otevřít,
dokonalé spoutání je takové, jež i bez provazu
a bez uzlů se nedá uvolnit. Z té příčiny světec,
který umí pomáhat druhým, nikdy žádného
člověka neodmítne, umí pomáhat věcem a tvorům,
nikdy se žádného tvora ani věci nezřekne. Tomu se
říká skryté světlo. Tak je ten, kdo umí, učitelem
tomu, kdo neumí. Tak je ten, kdo neumí, surovinou
tomu, kdo umí. Kdo si neváží svého učitele,
kdo nemá rád svou surovinu, přes všechno vědění
velice bloudí. Tomu se říká to nejdůležitější umění!

28

Ten, kdo chápe svou mužskost a hlídá si svou ženskost, stává se říčním údolem země.

Kdo se stal údolem země, od toho nikdy neodejde Síla De a on se poznovu vrací do stavu dítěte. Ten, kdo chápe svou světlou stranu a hlídá si svou temnou stranu, ten se stává příkladem Podnebesí. Kdo je příkladem Podnebesí, od toho se nikdy neodvrátí Síla De a on se vždy znovu vrací k nekonečnu.

Kdo pochopil svou slávu a hlídá si svou hanbu, stává se říčním údolem Podnebesí.

Kdo se stal údolem Podnebesí, má vždycky dostatek Síly De a vždy znovu se vrací do stavu prostoty samorostu. Teprve tam, kde se tato původní prostota samorostu rozpadá, vzniká nástroj. Světec, který jej využije, stane se nejvyšším mezi úředníky. Proto ten skutečně veliký mistr řezbář raději neseká.

29

Když někdo nakládá s Podnebesím ve snaze zmocnit se jej, já vidím předem, že nikdy neuspěje. Podnebesí je magická nádoba, s níž takto nakládat nelze. A kdo to činí, prohraje, kdyby je nevím jak držel, ztratí je. Některé věci někdy jdou, někdy následují, někdy dýchají zhluboka, jindy sotva popadají dech, někdy sílí, někdy slábnou, někdy se staví, někdy se hrouťí. Z té příčiny se světci vyhýbají nadměrnosti, vyhýbají výstřednosti, vyhýbají nadutosti.

30

Kdo skrze Cestu Dao slouží vládci druhých,
ten neznásilňuje Podnebesí zbraní. Takové
počínání se rádo vrací. Kde vojsko přebývalo,
tam roste trn a hloží. Za velkým vojskem musí
přijít léta zlá. Kdo je dokonalý, ten se spokojí
s vítězstvím, nedovolí si brát násilím víc.
Zvítězil, aniž se chlubí, zvítězil, aniž soudí,
zvítězil, aniž se pyšní, zvítězil, že nebylo zbylí,
zvítězil bez toho, aby se dopouštěl násilí.
Jak věci statnějí, stárnou, tomu se říká necesta.
A necesta záhy končí.

31

Zbraně nejsou nástroje přinášející štěstí,
snad všichni tvorové je nenávidí. Proto ten,
kdo má Cestu Dao, na ně nespolečá.
Doma dává urozený muž přednost místu po levici,
ve zbrani dává přednost místu po pravici.
Zbraně jsou nástroje přinášející neštěstí,
to nejsou nástroje urozeného muže. Použije-li
jich, že jinak nemůže, stále má pokoj a mír za
cosi vyššího. A i když zvítězil, nevidí v tom
nic dobrého, kdo by v tom něco dobrého viděl,
to by byl člověk, kterého zřejmě těší
zabíjet druhé. A koho těší zabíjet druhé,
tomu nebude Podnebesí nikdy dlouho po vůli.
Při šťastných konáních dáváme přednost levici,
při nešťastných konáních dáváme přednost pravici.
Křídelní velitelé se řadí vlevo, hlavní velitelé se
řadí vpravo. Praví se, že se tak děje na způsob
obřadů smutečních. Nekonečné zástupy zabitých
volají po tom, aby byly hořce želeny a oplakávány.
I proto je třeba kterékoli vítězství v bitvě zdravít
na způsob obřadů smutečních.

32

Cesta Dao nikdy neměla jméno. Samorost, jakkoli malý, nenajde v Podnebesí nikoho, kdo by si jej dokázal podrobit. Vévodům a králům, kteří by byli s to se jej přidržet, by se desetitisíce věcí musely samy podrobit. Nebe a Země se spojí, aby seslaly sladkou rosou. A lid bez toho, že by mu kdokoli přikazoval, se sám od sebe porovná. Cokoli se začne nějak upravovat, dostává jméno. A tu už je třeba vědět, kde přestat. Víme-li, kde přestat, možná se vyhneme nebezpečí. Existenci Cesty Dao v Podnebesí přirovnáváme ke vztahu údolních potoků a bystřin k Velké řece a k moři.

33

Kdo rozumí druhým, je moudrý; kdo rozumí sobě,
je osvícený; kdo přemáhá druhé, je jenom silný;
kdo přemůže sebe, je mocný; kdo ví, kdy má dost,
je bohatý; kdo koná násilím, prosadí svou vůli;
kdo neztratil sám sebe, vytrvá; kdo ani v smrti
nezajde, dosáhl dlouhověkosti.

34

Veliká Cesta Dao se rozlévá do všech stran,
napravo, nalevo. Deset tisíc věcí díky ní žije,
ona se žádné nezříká. Ani když své dílo
vykoná, nečiní si nárok na jméno,
obléká a živí desetitisíce věcí, a přesto se
k nim nechová jako vládce, tak se dá nazvat
nejmenší. Všechny věci za ní přicházejí,
a přesto se k nim nechová jak vládce, tak se
dá nazvat největší. Tím, že se nikdy sama
nečiní velkou, dokáže svou velikost naplnit.

35

Za tím, kdo jednou podržel symbol a vzor,
se vydá Podnebesí, vydá se za ním a netrpí,
najde pokoj a mír, hudbu a krmi, každý poutník,
který jde kolem, se zastaví. Cesta Dao,
když vychází z úst, je bez chuti, je chuti mdlé,
je na pohled neviditelná, na poslech neslyšitelná,
co do užití nevyčerpatelná.

36

Co chceme utáhnout, musil předtím někdo roztáhnout, co chceme zeslabit, musil předtím někdo posílit, co chceme zničit, musil někdo předtím vybudovat, co chceme ukrást, musil předtím někdo dát. Tomu se říká záblesk rozumění. Křehké a měkké přemáhá tvrdé a silné. Rybu neradno tahat z hlubiny, nejostřejší nástroje státu neradno ukazovat druhým.

37

Cesta Dao zpravidla do ničeho nezasahuje,
a přitom není nic, co by jí zůstalo nedotčeno.
Kdyby se toho vévodové a králové dokázali držet,
deset tisíc věcí by se měnilo samo od sebe.
Ale kdyby takto samo od sebe proměněno
chtělo zasahovat, já bych je varoval odkazem
na bezejmenný samorost. Vždyť bezejmenný
samorost zůstává bez chtění, co je bez chtění,
to tíhne ke klidu, a tak nechává Podnebesí,
aby se samo ustálilo.

KNIHA DRUHÁ

38

Vyšší Síla De svou sílu neuplatňuje, a tak má tu sílu. Nižší Síla De nikdy neopomene svou sílu uplatnit, a tak tu sílu nemá. Vyšší Síla De do ničeho nezasahuje, a tak nezůstává nic, co by nezasáhla. Nižší Síla De do všeho zasahuje, a tak má pořád co dělat. Vyšší lidskost zasahuje a není, čeho by se nedotkla. Vyšší spravedlnost zasahuje a pořád má co dělat. Vyšší obřadnost zasahuje, a když u lidí nedojde odezvy, vyhrne si rukávy a vrhá se na ně. Tak po ztrátě Cesty Dao dojde na Sílu De, po ztrátě Síly De dojde na humanitu, po ztrátě humanity dojde na spravedlnost, po ztrátě spravedlnosti dojde na obřady. Obřady jsou jen slupka loajálnosti a spolehlivosti, počátek rozvratu. Předvídavost je toliko květinka při Cestě Dao, začátek prostomyslnosti. Z té příčiny se veliký muž spokojuje s dužinou, netrvá na slupce, spokojuje se s plodem, netrvá na květech; těch druhých se zbavuje, ty první si podrží.

39

Co zdávna dosáhlo jednoty: Nebe dosáhlo jednoty, a tak zůstalo čiré, Země dosáhla jednoty, a tak zůstala pevná, duchové dosáhli jednoty, a tak zůstali mocní, údolí dosáhla jednoty, a tak se naplnila, deset tisíc věcí dosáhlo jednoty, a tak se rodí, vévodové a králové dosahují jednoty, a tak vedou Podnebesí. Čeho tím dosahují? Kdyby Nebe nemělo, co je dělá čirým, hrozilo by mu roztržení, kdyby Země neměla, co ji činí pevnou, hrozilo by jí rozpadnutí, kdyby duchové neměli, co je dělá mocnými, hrozilo by jim zaniknutí, kdyby údolí neměla, co je naplňuje, hrozilo by jim vyschnutí, kdyby desetitisíce věcí neměly, co jim dává život, hrozilo by jim vyhynutí, kdyby vévodové a králové neměli, co jim dává vznešenost, hrozil by jim pád. Tak je to nejskromnější základem důstojnosti, to nejnižší je základem vznešenosti. Proto vévodové a králové sami sebe nazývají osiřelými, opuštěnými, neblahými. Nečiní se tím skromnost oním základem? Nebo snad ne? Největší počet součástí ještě nedělá vůz. Nechtěli se podobat ani vyřezávanému nefritu, ani nejtvrdějším kamenům.

40

Návrat je pohybem Cesty Dao, měkkost
je způsobem Cesty Dao. Deset tisíc věcí
v Podnebesí se rodí z toho, co je.
To, co je, se rodí z toho, co není.

41

Uslyší-li ti nejlepší z kulturních lidí o Cestě Dao, horlivě se po ní rozeběhnou; uslyší-li ti prostřední z kulturních lidí o Cestě Dao, budou na rozpacích, jestli je, či není; uslyší-li o Cestě Dao ti nejslabší z kulturních lidí, hlasitě se jí vysmějí. Nebyla by to ani Cesta Dao, kdyby se jí nevysmáli. Je takové ustálené rčení: jasná Cesta Dao vyhlíží temně, přibližující se Cesta Dao vypadá, jako by ustupovala, přímá Cesta Dao vypadá křivolace. Nejvyšší Síla De je jako údolí, veliká čistota vypadá špinavá, nejširší Síla De vypadá nedostatečná, nejpevnější Síla De vypadá ochable, prostá opravdovost vypadá uhýbavě. Veliký čtverec jako by ani neměl rohy, největší nádoba je pozdě hotová, největší tón je sotva slyšet, největší zjevení nemá tvar. Cesta Dao se ukrývá v bezejmení. Jen Dao se umí propůjčit, a přitom zůstat úplné.

42

Dao rodí jedno, jedno rodí dvě, dvě rodí tři,
tři rodí vše. Deset tisíc věcí nese yin a objímá
yang, plní se dechem, snoubí se harmonií.
Lidem jsou nejvýš protivná slova jako siroba,
opuštěnost, neblahost, přesto se právě jimi
králové titulují. A tak si i někteří tvorové a věci tím,
že si ubírají, vlastně přidávají, jiné si tím,
že si přidávají, vlastně škodí. Učím to, co mne
učili druzí. Násilníci a tyrani nedosáhnou
přirozené smrti. Já budu toto brát za základ učení.

43

Co je v celém Podnebesí nejměkčí, přemůže to,
co je v celém Podnebesí nejtvrdší. Co nic nemá,
to pronikne i tam, kde není jakákoli mezera.
Proto vím, že může prospívat a rozhojňuje ten,
kdo ničeho nečiní. Zřídka se v Podnebesí
dosáhne naučení beze slov, prospění bez činu.

44

Co je ti bližší, ty sám, nebo tvé jméno? Co je ti víc, život, nebo zboží? Co je ti horší, nabýt, nebo ztratit? Tak ti, kdo nejvíc skrbí, zaplatí nejdráž, kdo nejvíc schraňují, nesou nejtěžší ztráty; zatímco ten, kdo zná míru, nedojde úhony, kdo ví, kde zastavit, tomu nic nehrozí. Tak bude věčný.

45

Největšímu naplnění jako by stále něco scházelo, ale jeho využívání tím není postiženo, největší plnost je stále jakoby prázdná, ale její využívání je přesto nekonečné. Největší přímost jako by se kroutila, největší obratnost jako by byla nemotorná, největší výmluvnost jako by zadržávala. Rozhýbáním přemáháme chlad, klidem přemáháme žár, čistota a klid uvádí Podnebesí do pořádku.

46

Když je v Podnebesí Cesta Dao, posílají jízdní koně hnojit pole; když v Podnebesí Cesta Dao není, rodí se váleční koně i na venkově. Není větší pohromy, než nepochopit, kdy mám dost; není většího neštěstí, než pořád něco chtít. Proto je dostatečná míra pochopení, kdy mám dost, tou nejstálejší zárukou dostatku.

47

Pochopit Podnebesí, aniž jsme vyšli ze dveří,
uvidět Cestu Nebe, aniž jsme vyhlédli z okna.
Ten, kdo vychází nejdál, ten pochopí nejméně.
Proto světec, aniž by kamkoli putoval, porozumí;
aniž by cokoli viděl, pojmenuje; aniž by o cokoli
usiloval, své poslání naplní.

48

Pěstovat učení znamená denně něco přidávat,
pěstovat Cestu Dao znamená denně se od něčeho
oprostit. Oprostit a ještě oprostit, dokud
nedospějeme k holé nečinnosti, k té nečinnosti,
při níž nezůstalo nic, co by nebylo vykonáno.
Uchopit Podnebesí vždy bez toho usilování,
které beztak nikdy nebude stačit k tomu,
abychom toto Podnebesí uchopili.

49

Světci zpravidla nemají mysl, jejich myslí je mysl sta rodin, tak i já dobrým činím dobře, zlým činím zle; takové je dobro Síly De. Těm důvěryhodným i já budu věřit, stejně jako budu věřit těm nevěrohodným; taková je věrohodnost Síly De. Světec přebývá v Podnebesí, zůstává nanejvýš opatrný a zdrženlivý, nechává Podnebesí zaplavit svou mysl. Zatímco sto rodin oči a uši straží, světec se ke všem chová, jako by to byly děti.

50

Vycházejíce do života, vcházíme do smrti.
Tři z deseti jsme ještě na straně života,
tři z deseti jsme už na straně smrti; ti, kdo, ač živí,
jsou náhle posunuti k území smrti, bývají rovněž
tři z deseti. Proč? Protože ve svém žití užívali
života přespříliš. Říká se, že ti, kdo umějí nakládat
se životem, cestou po souši nepotkají nosorožce
ani tygra, ve válce je nezasáhne žádná zbraň,
nosorožec nemá, kam by zabořil roh, tygr nemá,
kam by zaťal spár, zbraň nemá, kam by vnořila
ostří. Proč? Protože nenacházejí to místo smrti.

51

Cesta Dao rodí, Síla De živí, věci a tvorové dávají tvar, situace dotváří. Proto není jediné z desetitísíců věcí, jež by nedržela v úctě Cestu Dao a nevážíla si Síly De. Úctu k Cestě Dao a vážnost k Síle De jim přitom nikdo nepřikazuje, to bylo vždy samozřejmostí. Proto je Cesta Dao rodí, Síla De živí, dává jim růst a rozvíjí je, dává jim dospět a dozrát, chová je a chrání je. Život dát, ale nevlastnit jej, pracovat pro něj, ale nezakládat si na něm, pěstovat jej, ale nevládnout mu; to je to, čemu se říká tajemná Síla De.

Podnebesí mělo počátek, který považujeme za Matku Podnebesí. A jakmile jsi jednou poznal Matku, poznáváš tím i její děti. A jakmile jsi poznal děti, Matky se nespustíš, tvůj život do smrti nedojde úhony. Zataras své průchody, uzavři své brány, po celý život zůstaneš při síle. Otevři své průchody, vrhni se do díla, do konce života ti nebude pomoci. Vnímat i nepatrné znamená jasnozřivost, podržet si i měkkost znamená pevnost, užít každého paprsku, znovu se vracet ke světlu, nevystavovat svůj život úhoně, tomu se říká cvičit se ve stálém.

Kdo z nás má byť jen špetku rozumu, půjde po veliké Cestě Dao, to jediné, čeho se budeme bát, bude nesejít z ní. Veliká Cesta Dao je sice rovná, ale člověk má rád všelijaké pěšiny. Zatímco dvory bývají naklizené, pole jsou zaplevelená a sýpky zejí prázdnotou. Navlečení do vyšíváných hábitů, u pasů ostré meče, holdují pití a jídlu, jmění a zboží mají nadbytek; tomu se říká chvastounství zlodějů. To přece není Cesta Dao!

Kdo se umí dobře postavit, toho jen tak nesvrhnou.
Kdo se umí dobře podržet, toho se jen tak nezboví.
Synové a vnuci s oběťmi jen tak nepřestanou.
Bude-li ji pěstovat v sobě, jeho Síla De bude opravdová. Bude-li ji pěstovat v rodině, jeho Síla De jej přesáhne. Bude-li ji pěstovat v obci, jeho Síla De jej přetrvá. Bude-li ji pěstovat ve státě, jeho Síla De se rozhojní. Bude-li ji pěstovat v Podnebesí, jeho Síla De se stane všeobecnou. Tak skrze sebe nahlížeš sebe, skrze rodinu nahlížeš rodinu, skrze obec nahlížeš obec, skrze stát nahlížeš stát, skrze Podnebesí nahlížeš Podnebesí. Jak vím, že je tomu v Podnebesí právě tak? Prostě tak!

Hojnost plná Síly De se dá přirovnat k novorozeněti. Jedovatý hmyz je nebudne, divoká zvěř je neschvátí, dravý pták neunes. Kostičky má křehké, svalečky měkké, a přece se pevně podrží. Ještě ani nic neví o spojení muže a ženy, ale jeho úd již pracuje, semeno je v něm dokonale připraveno. Celý den prokřičí a neochraptí, taková je v něm dokonalá harmonie. Rozumět harmonii znamená stálost, rozumět stálosti znamená prozřetelnost, takto přidávat životu může znamenat dobré znamení, ale svou mysl soustředit na životní energii Qi už může znamenat násilí. Jakmile začnou tvorové a věci statnět, stárnou. Tomu se říká protivit se Cestě Dao. Co se protiví Cestě Dao, to předčasně skončí!

Kdo vědí, nemluví, kdo mluví, nevědí. Zataraste průchody, zavřete dveře, otupte hroty, rozvažte pouta, ztlumte světla, buďte jako ten prach. Tomu se říká tajemná rovnost! Nelze jí dosáhnout a s někým se příznit, nelze jí dosáhnout a někoho se stranit, nelze jí dosáhnout a někomu prospívat, nelze jí dosáhnout a někomu škodit, nelze jí dosáhnout a někoho povyšovat, nelze jí dosáhnout a někoho ponižovat. Tak je tím nejcennějším v Podnebesí!

Dodržováním pravidel se spravuje stát, jejich porušováním se vede válka, bez příčinnivého vměšování se získává Podnebesí. Jak vím, že je to tak? Prostě tak! Vždyť čím více je v Podnebesí zákonů a zákazů, tím hůře je na tom lid, čím více je mezi lidem nabroušených zbraní, tím větší rozvrat a temno ve státě, čím více je mezi lidmi vynalézavých a zručných, tím více přibývá divných věcí. S přibývajícimi zákony a množícimi se nařízenými přibývá zlodějů a lupičů! Proto světec pravil: Do ničeho nezasahuji a lid se sám od sebe vyvíjí; mám rád klid a lid se už sám nějak srovná; nic moc nečiním a lid sám od sebe zbohatne; nic moc nechci a lid si zůstane tím samorostem.

Tam, kde je vláda spíše liknavá, lid zůstává
poctivý, tam, kde je vláda bystrá a pozorná,
lid začne chytračit. Na neštěstí se zakládá štěstí,
ve štěstí se tají neštěstí. Kdo ví, kde je tomu konec.
Jaký je v tom pořádek, když to pořádné se zvrhá
v divné, když to dobré se znovu zvrhá ve špatné.
Nad lidským blouděním slunce nezapadá.
Proto je světec sice vyhraněný, ale nebodá,
je ostrý, ale neřeže, je přímý, ne však bezohledný,
je jasný, ale neoslňuje!

Při spravování lidí a při službě Nebi není nad hospodárnost, hospodárnost znamená včasné užívání, včasné užívání znamená obnovit a soustředit Síly De. Kdo obnoví a soustředí Síly De, nebude mít před sebou nic, co by nemohl přemoci. Nebude-li mít před sebou už nic, co by nepřemohl, nikdo nebude vědět, kde jsou jeho meze. A ten, o němž nikdo neví, kde jsou jeho meze, může mít stát. A má-li i Matku státu, může vytrvat velmi dlouho. Tomu se říká zapustit hluboké kořeny, položit pevné základy. Cesta Dao k dlouhému žití a vytrvalé prozíravosti.

60

Spravovat velký stát je jako vařit malé rybky.
Kdo tak spravuje Podnebesí Cestou Dao,
na toho duchové předků nemohou, ne že by
neměli tu moc, ale ta už člověku neškodí. Nejen
že ta jejich moc člověku neškodí, ani světci
neškodí člověku. A tak když si navzájem neškodí,
Síly De společně směřují k cíli.

61

Velký stát je dolní tok, samička Podnebesí, spojení Podnebesí. Samička zpravidla svým bytostným klidem vítězí nad samečkem, tím klidem, jímž se mu podkládá. Tak velké státy ovládnou menší tím, jak se k nim sníží. A menší státy zas tím, že se sníží, s tím větším státem se spojí. Tak se jedni snižují, aby ovládli, druzí se ponižují, aby byli ovládnuti. Veliký stát si nepřeje nic jiného, než v takové pospolitosti živit ty druhé. Malý stát si nepřeje nic jiného, než se přidat a sloužit těm druhým. Tak vlastně oba dosáhnou toho, co chtěly. Pro toho velkého se patří snížit se.

Cesta Dao je útočištěm desetitisíců věcí,
klenotnicí dobrých lidí, ochránkyní i lidí
nedobrých. Krásnými slovy se dá utržit,
úctyhodnými činy se dá povznést. Avšak proč
se hned odvracet od lidí, kteří tu dokonalost
postrádají. I při nastolování Syna Nebes
či jmenování tří nejvyšších rádců je lépe
zůstat sedět a svěřit se této Cestě Dao, nežli
v sepjatých rukách držet nefritový majestát
a takto kráčet před slavnostním čtyřspřežím.
Proč si ve starověku tak vážili Cesty Dao?
Neříkalo se, že hledající najde a psanec unikne?
Proto je v Podnebesí tím nejcennějším!

63

Čiň, co ani činem není, konej, co konáním není,
chutnej, co nemá chuť. Malé budiž velké, řídké
budiž mnohé, jakoukoli nesnášenlivost oplácej
Silou De. Uvažuj o těžkém, dokud je lehké, obírej
se velkým, dokud je nepatrné. I nejtěžší záležitosti
Podnebesí musely začínat jako malé, i největší
záležitosti Podnebesí musely začínat jako nepatrné.
Z té příčiny se světec vlastně nikdy nezabývá něčím
velkým a jen tak dokáže naplnit svou velikost.
Snadné přísliby postrádají důvěryhodnost, mnohé
zlehčování přináší mnohé těžkosti. Z té příčiny
světec zachází s věcmi, jako by měly být těžké,
a tak nemá nikdy těžkosti.

Dosud pokojné snadno se podrží, o tom,
co se dosud neprojeví, snadno se uvažuje.
Dosud útlé snadno se přetrhne, dosud jemné snadno
se rozpráší; tak jedne s tím, co ještě není, a spravuj
to, co se ještě nerozpadlo. Strom, který sotva
obejmeme oběma rukama, nejdřív vyrostl tenký jak
koneček vlasu; věž o devíti poschodích začali stavět
z hromádky hlíny; pouť dlouhá tisíce mil začíná
tady pod tvou nohou. Kdo zasahuje, prohrává;
kdo drží, ztrácí. Světci nezasahují, proto ani
neprohrávají; světci nedrží, proto ani neztrácejí.
Lidé jdou za věcmi tak dlouho, až těsně u cíle
prohrají vše. Jen kdo zůstává opatrný stejně
na konci jako na začátku, svou věc neprohrává.
Z té příčiny světci chtějí to, oč druzí nestojí,
a necení si zboží, po kterém se všichni pachtí.
Učí se neučit se a vrací se zpět k tomu, co dáv minul.
Tak podporují ten přirozený stav desetitisíců věcí,
aniž by se do něj odvážili zasahovat.

65

Ti, kdo ve starověku uměli nejlépe uplatňovat Cestu Dao, nedělali to kvůli osvětě lidu, ale naopak, aby činili lid hloupějším a prostomyslnějším. Celá obtíž správy nad lidem spočívá totiž v přemíře jeho vědomostí. Proto spravovat stát osvětou je zločin páchaný na státu, naopak nespravovat stát osvětou přináší státu blaho. Kdo natrvalo pochopil tyto dvě věci, má zřejmě dokonalý vzor a příklad. Nastalo se držet tohoto vzoru a příkladu, tomu se říká tajemná Síla De. Tajemná Síla De je tak hluboká, sahá tak daleko, že dává věcem a tvorům šanci se vracet! A tak posléze dosáhnout té veliké shody!

Řeky a moře se mohly stát vládci nad sty bystřin proto, že umějí být níže než ony. Proto se mohly stát vládci nad sty bystřin. Proto se světci, chtějí-li stát nad lidem, musí slovy pokořit, chtějí-li stát v čele lidu, musí se sami postavit za něj. Tak i když zaujme světec své místo nahoře, lid to nenese těžce, i když zaujme své místo v čele, lid to necítí jako újmu. Proto jej Podnebesí s radostí podporuje a nikomu to nepřijde nesnesitelné. Vlastně s nikým ani nezápolí, a tak v celém Podnebesí se s ním nikdo ani nemůže pouštět do boje.

Všichni v Podnebesí říkají, že je naše Cesta Dao tak veliká, jako by se vymykala jakémukoli srovnání! Jenom proto, že je něco velké, má se to vymykat jakémukoli srovnání? Kdyby se nevymykala, nejspíš by si jí už dávno nevšimli v její nicotnosti! Mám tři poklady, ty si držím a střežím: první se jmenuje slitování, druhý se jmenuje šetrnost, třetí se jmenuje neodvážím se postavit do čela Podnebesí. Jen slitování nám umožňuje být statečnými, jen šetrnost nám umožňuje být štědrými, jen když se neodvažuji postavit do čela Podnebesí, dokážu být tím prvním mezi nástroji. Jenže dnes jsou stateční bez slitování, štědrí bez šetrnosti, v čele jsou ti, kdo se neumí držet zpátky, a to je smrtelné! Vždyť jen ten, kdo má slitování, při útoku vítězí a v obraně je pevný, Nebe ho ochrání a slitovností jej opatří coby obranným valem!

68

Nejlepším velitelem nebývá voják, nejlepší bojovník nechová nenávist. Kdo umí vítězit nad nepřítelem, ten ho nevyhledává, kdo umí využívat lid, ten se mu dokáže ponížit. Tomu se říká Síla De neútočnosti, tomu se říká užívání druhých, tomu se říká držet krok s Nebem, odvěký to cíl!

69

Vojevůdci mají úsloví: Netroufaje si dělat
hostitele, raději dělám hosta, netroufaje si
postoupit o palec, raději ustoupím o stopu.
Tomu se říká postupovat bez postoupení,
vyhrnout rukáv bez obnažení rámě, vyrazit
bez střetu s nepřítelem, tasit beze zbraně.
Není většího neštěstí než podcenit nepřítele,
podcenit nepřítele je jako přijít o svůj poklad.
Tak při rovnováze bojujících stran bývají vítězi ti,
kdo zvednou zbraně s nehlubší lítostí.

Co říkám, to se dá velice snadno pochopit
a ještě snadněji uskutečnit. A přece není
v Podnebesí nikoho, kdo by to dokázal pochopit,
tím méně to někdo dokáže uskutečnit. Má slova
mají své předky, mé činy mají svého pána.
Jenže když nikdo nic nechápe, pak ovšem nemůže
pochopit ani mě. Těch, kdo mi rozumí, je pořádku,
a ti, kdo mne následují, jsou ještě vzácnější.
Protože světci nosí svůj nefrit na hrudi
pod nejhrubší košilí.

71

Vědět, že nevím, je nadevše; nevědět, že vím,
je choroba. Jen kdo zachází s tím, co mu škodí,
jako se škodlivou nemocí, ten se uzdravuje.
Světci nechoří právě proto, že zacházejí s každou
chorobou jako s chorobou; jen proto, že zacházejí
s chorobou jako s chorobou, tak nechoří.

Kdykoli se lid přestane bát nějaké moci, taková velká moc k němu dorazí. Neusazujte se v jejich bydlištích, neztěžujte jim jejich život; jen nebudete-li jim jejich život ztěžovat, nebudou potíže. Proto světec sám sobě rozumí, ale sám se neukazuje, má se rád, ale nevynáší se. Aby si to první mohl podržet, toho druhého se vystříhá.

73

Kdo do boje se vrhá smělý s myslí odvážnou,
bude asi zabit, kdo do boje jde smělý s myslí
rozvážnou, bude asi žít. V každém případě to jedno
dává výhodu, to druhé je na škodu. Co Nebe nesnáší
a proč, kdo to ví? Nebeská Cesta Dao je nebojovat
a umět zvítězit. Nekázat a umět odpovědět.
Nezvat a nechat přijít. Bez naléhání umět poradit.
Oka nebeské sítě jsou široká a řídká, a přece
nepustí nic.

Když se lid nehrozí smrti, nač mu smrtí hrozit?
Až když přinutím lid hrozit se smrti, a někdo se přesto
dopustí nepravosti, zmocním se ho a usmrtím ho,
kdo se opováží? Od toho tu je zpravidla mistr kat,
aby zabíjel. A kdyby místo něj zabíjel někdo jiný,
bylo by to, jako kdyby místo mistra tesaře tál někdo jiný.
Kdo místo mistra tesaře tne, jen zřídka si neporaní ruku.

Hlad lidu pochází z toho, že jeho vrchnost spolykala příliš daní, odtud ten hlad.
Nezvladatelnost lidu pochází z toho, že jeho vrchnost se příliš činila, odtud ta nezvladatelnost.
To, že lid nepřikládá žádnou váhu smrti, pochází z toho, že se jeho vrchnost přespříliš opájí životem, odtud to znevážení smrti. Nezabývat se pořád jen životem, to by bylo moudřejší, než takhle význam života přeceňovat!

Dokud je člověk živý, je poddajný a měkký, po smrti ztuhne a ztvrdne. Dokud jsou desetitisíce věcí, stromů a bylin živé, jsou poddajné a ohebné, po smrti uschnou a trouchniví. Tak co je tuhé a tvrdé, je na straně smrti, co je poddajné a měkké, je na straně života. Proto tvrdost ve zbrani vede k záhubě, tak jako strom, který ztvrdl, se láme. Veliká tvrdost patří dolů, poddajná měkkost patří nahoru.

Cesta Nebe se nejspíš podobá napjatému luku.
Ten horní konec se sklání, ten dolní konec zdvihá,
co přebývá, to ubývá, čeho se nedostává, to se přidává.
Cesta Nebe ubírá těm, kdo mají nadbytek, přidává těm,
kdo mají nedostatek. Cesta člověka taková nebývá,
bere těm, kterým se nedostává, přidává těm, kdo mají
nadbytek. Kdo dokáže svým nadbytkem obdarovat
Podnebesí? Jenom ten, kdo má Cestu Dao. Proto
světec cokoli udělá, nelpí na tom, když něco vykonal,
nezakládá si na tom. Je to v tom, že si nepřeje ukazovat
svou moudrost.

Na světě není nic poddajnějšího a měkčího než voda, a přece ji nic nepřemůže, když zaútočí na cokoli tvrdého a silného. V tom ji nic nezastoupí. Měkké vítězí nad tvrdým, poddajné vítězí nad silným. Není v Podnebesí nikoho, kdo by to nechápal, a nikdo to nedokáže uskutečnit. Proto světec praví, že kdo vzal na sebe bláto země, tomu se říká půdy a úrody pán, kdo vzal na sebe neštěstí země, tomu se říká Podnebesí král. Rovná slova vypadají jako zvrácená.

Kdykoli usmíříme velkou nenávist, musí dost nenávisti ještě zbýt, což budeme sotva mít za dobré. Proto světec, drže levou část úmluvy, nevymáhá její plnění na druhých. Kdo měl Sílu De, staral se o úmluvu, kdo neměl Sílu De, vymáhal plnění. Cesta Nebe nedrží nikoho v přízni, ale zpravidla se spojí s dobrým člověkem.

80

At' je malý stát a málo lidu v něm. At' má kolik chce jednotek, ale at' je nepoužívá. At' jeho lid nebere na lehkou váhu smrt a nestěhuje se daleko. I kdyby měl lodě a vozy, at' nemá důvod do nich nasednout, i kdyby měl štíty a zbraně, at' je nevytahuje. At' lidé znovu začnou vázat uzly a jimi se dorozumívají. Jídlo jim bude chutnat, oblečení se jim bude líbit, obydlí jim budou připadat bezpečná, jejich obyčeje je budou zase těšit. Sousední země si budou na dohled, kokrhání kohoutů a štěkot psů budou mít vzájemně na doslech, a přece lidé těch zemí zestárnou a umřou bez toho, že by za sebou kdykoli zašli.

81

Poctivá řeč se nekrášlí, krásná řeč není poctivá.
Kdo je jednou dobrý, ten se nehádá, kdo se hádá,
není dobrý! Kdo pochopil, ten se už nešíří, kdo má
potřebu se šířit, nic nepochopil. Světci nehromadili.
Čím víc dávali druhým, tím víc sami měli, čím víc
druhým dávali, tím víc jim samým přibývalo.
Cesta Nebe zvýhodňuje, aniž proto jiným škodila.
Cesta světce pomáhá, aniž proto s jinými zápolila.

Laozi
Daodejing
Kniha o Cestě a Síle

Překlad a předmluva Oldřich Král
Ilustrace na obálce detail čínské krajiny ze soukromé sbírky
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 16. 4. 2021

ISBN 978-80-274-1563-2 (epub)
ISBN 978-80-274-1564-9 (pdf)
ISBN 978-80-274-1565-6 (prc)